مدیریت شهری

شماره ۳۱ بهار و تابستان ۹۲

No.31 Spring & Summer

۱۲۵-۱۳۸

زمان دریافت مقاله: ۱۳۹۰/۲/۶ زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۱/۸/۲۳

ضرورت بازبینی مدل مدیریت شهر تهران و انتخاب مدل برتر

اصغر نظریان* – استاد گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، تهران، ایران.

محمد رحیمی– پژوهشگر دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، تهران، ایران.

چکیده

انتخاب نوع مدل مدیریت شهری منعکس کننده نگرش حاکم بر تنظیم روابط شورا و شهرداری و مهم تر از همه بیانگر میزان مشارکت و قدرت اجرایی است. یکی از مباحث مهم در تعیین مدل مدیریتی برتر تعیین چگونگی اداره شهر و قرارگیری قدرت در دست مدیران شهری است. از طرف دیگر مدل اداره شهر رابطه نزدیکی با حل یا ایجاد مسائل شهری دارد. از بررسی مدل مدیریت شهری در کلانشهر تهران چنین استنباط می شود که نوع مدل مدیریت شهری در ایران مدل شورا – مدیر شهر است. تحلیل الگوی مدیریتی تهران و ویژگیهای این نوع مدل در ایران به ویژه انتصابی بودن شهردار باعث وابستگی شدید عناصر مدل مدیریت شهری به ساختار کلان قدرت گردیده و این روند به نوبه خود فقدان و کمبود نهادهای مدنی و مشارکت مردمی را تشدید کرده و باعث تبدیل شدن عرصه مدیریت شهری به یک عرصه تجدید قدرت برای گروههای قدرت سیاسی در سطح ملی شده است. داشتن روش برای رسیدن به هدف یکی از ضروریات هر تحقیق علمی است. روش به کار گرفته شده برای انجام تحقیق شبیه نوعی پیمایش (جمع آوری اطلاعات در مورد یک پدیده) خواهد بود. و مطالعات اسناد و مدارک به عنوان تکنیک اصلی جمع آوری اطلاعات مدنظر است. منابع کتابخانه‌ای مربوط به موضوع تحقیق از کتابخانه‌های دانشگاه‌ها، سازمان‌های مرتبط با امور شهری، پایگاه‌های اطلاعات علمی و پژوهشی، و اینترنت جمع‌آوری شده و مورد مطالعه قرار گرفتند بنابراین مدل شورا– شهردار قوی به عنوان الگوی مناسب توصیه می شود تا با بهره گیری از این الگو به دلیل دارا بودن رویکرد جمع گرایانه و مشارکتی که در حل مسایل شهری دارد، از یک سو در سطوح فراملی، با تأکید بر کاهش نقش دولت مرکزی و در سطوح محلی، تقویت جایگاه و نقش مدیریت محلی و مشارکت اجتماع محلی، حاکمیتی چند سطحی و چند عاملی را برای مدیریت شهری کارآمد و اثر بخش توصیه کند و همچنین این مدل با استفاده از معیارهای منتج از مبانی نظری حکمروایی شهری و برخی از معیارهای مرتبط دیگر، سبب تقویت شاخصهای حکمروایی شهری (مشارکت شهروندان، مسئولیت پذیری و پاسخگویی و عدالت) و نیز ارتقاء برخی دیگر از شاخص های مورد توجه چون اقتدار مجموعه مدیریت شهری، قدرت و اقتدار شهردار، هماهنگی و همکاری بین شورا – شهرداری، تخصص گرایی در بدنه شهرداری، قدرت نظارتی و قانونگذاری شورا و ثبات در مدیریت شهری خواهد شد و وابستگی به عناصر قدرت سیاسی سطح ملی را کاهش و یا از بین می برد بدین ترتیب مدل شورا– شهردار قوی، به طور کلی در جهت تقویت نهاد مدیریت شهرتهران ارزیابی شده است.

واژگان کلیدی: مدیریت شهری، الگوی (مدل) مدیریت شهر، حکمرانی شهری.

The Necessity to Review the Model of Tehran City Management

Choosing the type of urban management model reflects insight into relationships to be held between municipality and councils. It also considers as index for executive power and level of participation. Defining managerial style for city and conducting power down toward urban managers is regarded as significant discussion of the best managerial model. City managerial model has a close relation to creation or solution of city problems. Survey over Tehran Municipality managerial model offers that the regular model of urban management in Iran is council-manager; Analyzing managerial pattern of Tehran and its features peculiarly dative selection of mayor causes hard dependence of urban management model's elements to the main structure of power. This procedure in turn exacerbates lack of civil institutions and people participation has made urban management as contest arena for political parties over national level. So, council-mayor model is suggested as the convenient model. Applying the model through masses-based procedure and communicative insight into urban problems, in one hand, over national level emphasizes declining role of the center of power and on the other hand in local level it strengthen local management, participation of local community, multi-level and multi-agent government for effective urban management. This model using deductive measures of theoretical discussions urban governance supports urban governance indicators (citizens participation, justice and taking responsibility) and elevates other indicators like the authority of urban manager, mayor power, coordination and cooperation between council and municipality, expertise in municipal body, surveillance power of council and consistency in urban management. Using the model also, decline the dependency of political elements over national level and in an overall .view invigorates institutional management the city of Tehran

Keywords: Urban management, urban governance, city manage-(ment pattern (model

* نویسنده مسئول مکاتبات، شماره تماس: ۲۲۴۷۵۴۳۹، رایانامه: nazarian@iau.ac.ir

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-30]

مقدمه

هزاره سوم سرآغاز تحولات عدیده و بی وقفه ای است که لزوم بازنگری و تغییر در فرایند و ساختار مدیریت شهری را الزامی می سازد. فرایندهایی نظیر جهانی شدن، فرایند دموکراسی خواهی جوامع، گرایش نظریات توسعه دولت محور و گرایش به حکمرانی خوب. چالش های شهری جهان سوم و تحولات در نظریات توسعه پایدار شهر منجر به تجدید رابطه دولت، بازار و جامعه مدنی در فرایند اداره امور عمومی جامعه وتوسعه آن گردیده است. در این راستا ضرورت تحول در نظام مدیریت و برنامه ریزی شهری و پیگیری رویکردهایی انعطاف پذیر ، دموکراتیک و مشارکتی به امری اجتناب ناپذیر مبدل گشته است. مدیریت و برنامه ریزی، زاییده قانون کمیابی منابع و تعیین کننده چگونگی توزیع و تخصیص این منابع میان ذی نفعان و در میان مکانها و محل های متفاوت است و نتیجه آن برخورداری بیشتر برخی از ذی نفعان و مکانها در مقایسه با دیگران است. به گفته این اندیشمندن، برنامه ریزی نباید از پرسش های دشواری از این دست که: «چه کسی، از طرف چه کسی؟ و با چه میزان مقبولیت، اعمال قدرت می کند؟» بپرهیزد (هیلیر، ۱۳۸۸، دیباچه).

اگرچه امروزه روش ها و الگوهای شناخته شده و علمی برای اداره امور شهرها وجود دارد و می تواند در مدیریت شهری کلان شهرها مورد استفاده قرار گیرد اما شرایط خاص سیاسی، اقتصادی، جغرافیایی و فرهنگی کشورها موانع زیادی را در راه کاربرد این روش ها ایجاد می نماید. برخی از این موانع به مرحله توسعه یافتگی، ساختار اقتصاد ملی و چگونگی فرایند صنعتی شدن کشورها مربوط می باشد. شاید بتوان گفت که گروهی از کشورهای کم توسعه یافته در این زمینه دارای تشابهات زیادی هستند. واقعیت این است که در ایران در خلال حدود چهار دهه اخیر سرنوشت پایتخت و سایر شهرهای بزرگ کشور وابستگی شدیدی به عوامل ساختاری مذکور پیدا کرده که به نوبه خود ایجاد تحول و بهبود مدیریت شهری را در آن ها پیچیده می نماید (طرح تدوین و تبیین برنامه استراتژیک و ترسیم الگوی ساختار سازمانی شهرداری های کشور، اسفند ۱۳۸۴، ص۹۶).

بررسی انواع نظام های مدیریت شهری و روش های انتخاب شهردار و شورای شهر در شهرهای مختلف کشورها مبین تنوع مدل های مدیریت شهری در هر یک از کشورهاست. نحوه انتخاب شهردار و عوامل دیگری چون مدل مدیریت شهری، منشور شهری، نوع نظام کلان (فدرال، متمرکز و غیره) و قوانین ملی و منطقه ای مرتبط با حکومت های محلی، اثر تعیین کننده ای در وضعیت حکومت های محلی و قدرت نهادهای مدیریت شهری دارد. بر همین اساس هسته اصلی این تحقیق شناسایی مدل موجود مدیریت شهری در کلانشهر تهران می باشد و با در نظر گرفتن وضعیت مدیریتی موجود و مشکلات و معضلات مبتلابه، در جستجوی راهکاری برای دستیابی به الگوی عملکرد مدیریتی کلانشهر تهران می باشد.

بر همین اساس در این مقاله سعی شده است تا با رویکرد حکمروایی مطلوب، به شناخت و تحلیل الگوی موجود کلانشهر تهران پرداخته شود تا به این سؤال که آیا مدل مدیریتی وضع موجود می تواند پاسخگوی مسائل شهر تهران باشد، جواب داده شود و سپس بر اساس نتایج بررسیهای تطبیقی مطالعات دیگر در زمینه استفاده از مدلهای کارآمدتر شهری، به الگوی پیشنهادی مناسب شهر تهران دست یافت.

روش و شیوه انجام تحقیق

داشتن روش برای رسیدن به هدف یکی از ضروریات هر تحقیق علمی است. روش به کار گرفته شده برای انجام تحقیق شبیه نوعی پیمایش (جمع آوری اطلاعات در مورد یک پدیده) خواهد بود و مطالعات اسناد و مدارک به عنوان تکنیک اصلی جمع آوری اطلاعات مدنظر است. منابع کتابخانه‌ای مربوط به موضوع تحقیق از کتابخانه‌های دانشگاه‌ها، سازمان‌های مرتبط با امور شهری ، پایگاه‌های اطلاعات علمی و پژوهشی، و اینترنت جمع‌آوری شده و مورد مطالعه قرار گرفتند. منابع اسنادی شامل اسناد و طرحهای پژوهشی مرتبط با موضوع تحقیق انجام گرفته در شهرداری تهران به خصوص مرکز مطالعات و برنامه

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-30]

ریزی شهر تهران می باشد.
تحقیق حاضر از حیث هدف آن یک تحقیق کاربردی و از حیث نحوه گردآوری داده ها از نوع تحقیقات توصیفی (غیر آزمایشی) به شمار می آید و از حیث ارتباط بین متغیرهای تحقیق، از نوع تحلیلی و علَی است. به هر صورت شیوه اصلی انجام تحقیق توصیفی- تحلیلی است. بیکر (۱۳۷۷، ص ۳۵۰-۳۴۰) از چند روش مختلف تحلیلی نام می‌برد که متکی بر تحلیل داده‌های موجود هستند:

- **تحلیل ثانوی؛**
- **تحلیل محتوا؛**
- **تحلیل تاریخی؛**
- **تحلیل آماری.**

از میان روش‌های فوق، روش‌های تحلیل ثانوی، محتوا و تاریخی بیش از دیگر روش‌ها در این مطالعه به کار گرفته خواهند شد.

مبانی نظری

بحث های کلیدی درباره «بهترین» راه های اداره شهرها طیف وسیعی از موضوعات مختلفی چون: مدل حکومت، قدرت شهردار، نحوه انتخاب شهردار (توسط شورا از میان اعضای آن یا خارج از شورا)، انتخاب شورا و شهردار (در روش های مختلف مستقیم، با رای یکپارچه شهروندان، با رای مجزای نواحی مختلف شهر و یا به صورت مرکب)، رای مخفی غیر حزبی، تعادل رابطه شورا و شهردار، مسؤولیت پذیری مدیر شهر و بی طرفی سیاسی را در برمی گیرد (Hall, ۲۰۰۵, P ۲۱۱).
بررسی ابعاد تحلیلی مفهوم مدیریت شهری، مرور مجددی بر آثار مدیریت شهری در ساختار نوین سازمانی آنها خواهد داشت. خط تمایزی معینی بین ابعاد درونی و بیرونی مدیریت شهری وجود دارد. بعد درونی مربوط به ظرفیت و توان یکپارچه ساز مدیریت شهری است، در حالی که بعد بیرونی آن درباره ظرفیت و توان شهر برای نمایندگی خود و دفاع از استراتژی حرکت به سوی بیرون است. لی گیلز در تعریف خود از مدیریت و حکمروایی شهری به خوبی به این دو بعد اشاره کرده است. منظور از مدیریت و حکمروایی، ظرفیت و توان یکپارچه سازی و سازمان دهی گروه های ذی نفع محلی و گروه های اجتماعی از یک طرف و ظرفیت و توان نمایندگی آنانی که در بیرون هستند و نیز تدوین استراتژی های واحد و یک دست در مقابل بازار، دولت، شهرها و دیگر سطوح حکومتی از طرف دیگر است (Schwab, ۲۰۰۱، p.۶ et al).

مدل های مدیریت شهری

در یک دسته بندی کلی و براساس میزان اختیارات و نوع روابط میان قوای حکومتی، سه سبک سازمان دهی در درون مدیریت کلان شهری به وجود می آید:

- تفکیک قوای مجریه (شهرداری) و مقننه (شورا یا انجمن) حکومت محلی که اصطلاحاً ساختار شورا (انجمن)- شهردار نامیده می شود.
- وحدت قوا در قوه مقننه (شورا یا انجمن) حکومت محلی که آنرا ساختار کمیسیونی می نامند.
- تسلط و برتری قوه مقننه (شورا یا انجمن بر قوه مجریه (شهردار) که در حکومت های محلی به آن ساختار شوار (انجمن)- مدیر شهر گفته می شود (مقیمی، ۱۳۸۶، ص ۱۷۵).

هر چند مشخصات و ساختار نهادهای قانونی اداره کننده شهر از کشوری به کشور دیگر تفاوت دارد و هر جامعه‌ای با توجه به ساختار اقتصادی، اجتماعی و سیاسی خود تعریف یا تلقی خاصی از مدیریت شهری دارد؛ وظایف کنونی مدیریت شهری (صرف نظر از تنوع و اختلاف در نظام های اجتماعی و سیاسی گوناگون) تنها محدود به مواردی از قبیل برنامه ریزی، خدمات رسانی، مدیریت فرهنگ محلی، انجام پروژه‌های عمرانی و غیره نمی‌شود و جهت دهی فعالیت های شهری و ترسیم چشم انداز شهر در راستای دستیابی به توسعه پایدار از جمله مهمترین وظایف مدیران شهری به شمار می‌رود (سعیدنیا، ۱۳۸۳، ص ۲۰).
در میان دسته بندی های مختلفی که در رابطه با مدل مدیریت شهری ارایه شده است می توان به چهارگونه ساختار اداری و مدل اصلی اشاره کرد که با توجه به تقسیم مسئولیت ها به شرح ذیل عبارتند از(Nallathiga, ۲۰۰۸, P ۴):

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-30]

۱- ساختار شورا - شهردار ضعیف [1]
۲- ساختار شورا - شهردار قوی [2]
۳- سیستم کمیسیونی [3]
۴- سیستم مدیر- شورا [4]

ساختار شورا - شهردارضعیف

در این ساختار شهردار و شورا همانند مقامات محلی انتصاب می شوند (Nallathiga, ۲۰۰۸, P ۴). در این مدل، شورا واجد بخش قابل توجهی از قدرت اجرایی است که از طریق کمیته های زیر مجموعه خود اعمال کند. شهردار دارای قدرت و اختیار اجرایی اندکی است اما تعدادی از کارکردهای قضایی و قانون گذاری را به عهده دارد. بسیاری از مسئولان بخش شهرداری در این گونه شهرها، مستقیماً انتخاب می شوند. درگذشته نتیجه چنین نظام و حکومت شهری، فقدان رهبری سازمان یافته بود زیرا قدرت و مسئولیت در این شکل از حکومت بسیار پراکنده بود. تنها شخصی که در این سیستم قادر بود مراجع قدرت متفرق را با همدیگر هماهنگ کند اربابان شهر یا ماشین سیاسی بود (نجاتی، حسینی، ۱۳۸۱، ص ۲۱ ؛ برک پور و اسدی، ۱۳۸۸، ص ۱۵۶).

- ساختار شورا - شهردار قوی

در این ساختار شهردار و شورا مستقیماً توسط مردم انتخاب می شوند. در این مدل، شهردار، بازیگری سیاسی است که وظایف اجرایی نیز دارد(Nallathiga, ۲۰۰۸, P ۵) . این الگو در حقیقت بیانگر جایگاهی مشابه ریاست جمهوری برای شهردار در سطح یک شهر است (Margre and Bertrana, ۲۰۰۴, P۵).

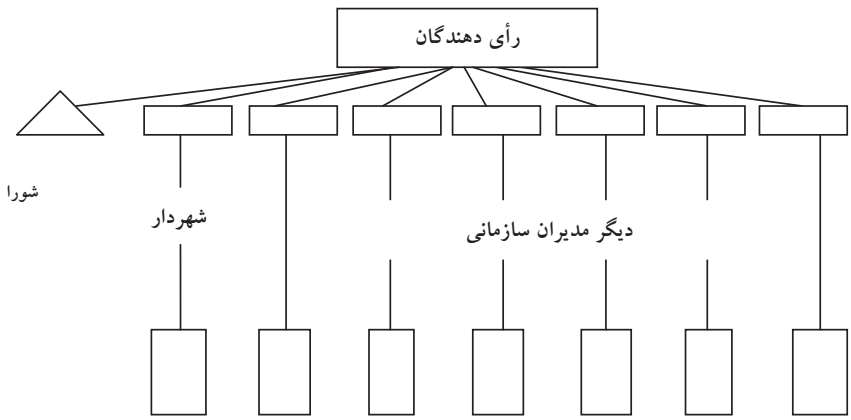

شکل ۲. ساختار شورا - شهردار ضعیف ماخذ: Nallathiga, ۲۰۰۸, P ۴

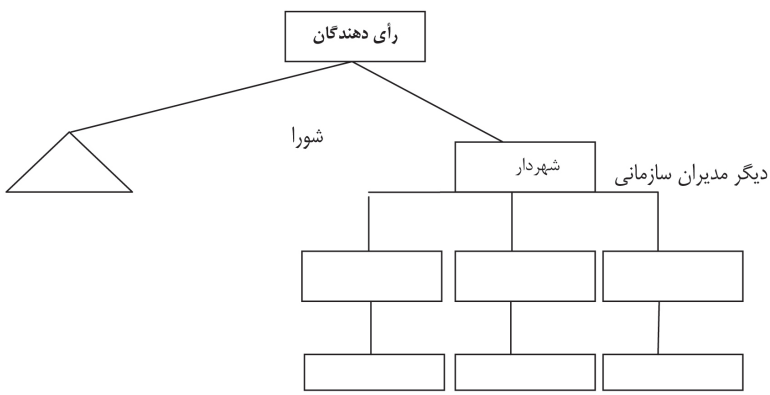

شکل ۳. ساختار شورا-شهردار قوی، ماخذ: Nallathiga, ۲۰۰۸, P ۴

1. the weak mayor-council structure
2 . the Strong Mayor Council Structure
3. The Commission System
4 . The Council – Manager System
Political Machine

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-30]

- سیستم کمیسیونی

در این سیستم امور اجرایی توسط کمیته های دایمی که توسط شورا ایجاد می شوند انجام می پذیرد. شورا همچنین دورنما و قلمرو اختیار ات این کمیته ها را تعیین می کند. این کمیته ها تصمیمات شورا را آماده و ضمن نظارت بر اجرای آن ها، مدیریت امور مرتبط با قلمرو اختیارات خود را در چارچوب بودجه مصوب پیگیری می کنند. در این ساختار کمیسرهایی را برای اداره امور برمی گزینند و برای شهرهای کوچک مناسب است. شکل کمیسیونی حکومت شهر، قدیمی ترین شکل حکومت شهری در آمریکا ست. اما اکنون فقط در معدودی از شهرها از جمله در سان رایز[1] ، فیرویو[2] و پورتلند به کار می رود (برک پور و اسدی، پیشین، ص ۱۶۰).

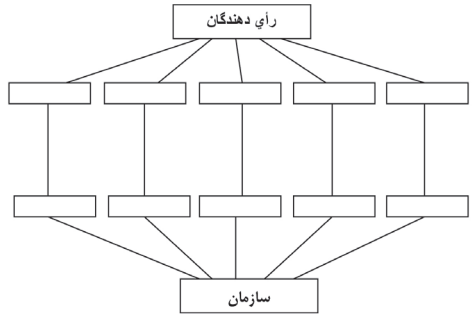

شکل ۴. سیستم کمیسیونی،
ماخذ: Nallathiga, ۲۰۰۸, P ۴

سیستم مدیر- شورا:

در این نوع مدل، مردم محل افرادی را به نام شورا، برای تدوین احکام و مقررات محلی و نظارت بر امور انتخاب می کنند، که این شورا علاوه بر اجرای وظایف قوه مقننه، انتخاب شخصی واجد شرایط را برای امور اجرایی حکومت محلی برعهده دارد. این شکل حکومت محلی به شورا اختیار کامل می دهد تا هر فردی را، هرچند که ساکن آن محل نباشد (در صورت احراز شایستگی) به مدیریت شهر برگزیند که این فرد را «مدیر شهر» می گویند که می تواند مقامات مدیریتی و کارکنان شهرداری را با نظر و تشخیص خود انتخاب کند(Pate: ۱۹۵۴:۲۰۹).

مدلهای دیگری همچون مدل نشست شهری باز و نشست شهری نماینده وجود دارد و تعداد شهرهایی که از این دو مدل مدیریت شهری و مدل کمسیونی استفاده می کنند کمتر از ۵ درصد را شامل می شوند. نسبت رواج مدل شورا- مدیر شهر به شهردار- شورا در سال ۱۹۹۶، ۶۰ درصد به ۴۰ درصد بوده است. اما توزیع این مدل عمده در طول یک دهه از آن تاریخ تغییرات بسیاری کرده است. میزان رواج مدل شورا - مدیر شهر از ۴۷ درصد ۱۹۸۱ به ۶۰ درصد در سال ۱۹۹۶ رسیده است. اگرچه داده های موجود روندی طولی را نشان می دهند، به نظر می رسد نسبت مطلق شهرهای با شکل مدیریت شهری شورا- مدیر شهر، احتمالاً در ارقامی که برای هر سال آمده است اغراق آمیز باشد(Desantis & Renner:۲۰۰۲).

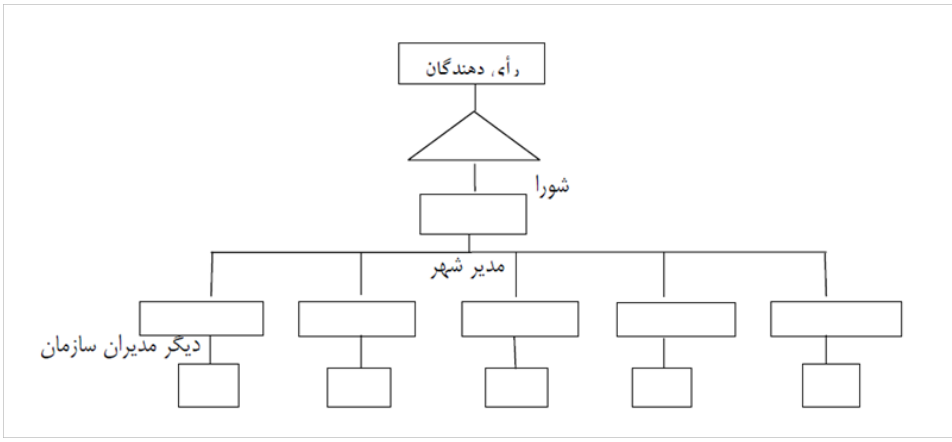

شکل ۵. سیستم مدیر- شورا، ماخذ: Nallathiga, ۲۰۰۸, P ۴

1. Sunrise ,FL
2. Fairview.TN

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-30]

جدول ۱. مزایا و معایب انواع مدل های مدیریت شهری[1] ، ماخذ: Duvall., ۱۹۹۹, p ۶۵

نام مدل	مزایا	معایب
شهردار – و – شورا (Mayor-and- Council)	**شهردار ضعیف (Weak Mayor)** -سابقه طولانی تاریخی -شورای نمایندگی منتخب به دنبال برآورده کردن نیازهای موکلان خود خواهد بود. -کاربرد آن در جوامع روستایی و کوچک به خوبی پاسخ داده است.	-قدرت و مسئولیت پراکنده است. -فقدان رهبری قوی -خلا قدرت سیاسی قوی ممکن است منجر به ارباب گرایی (bossism) و سیاست ماشین (machine politics) بینجامد .[2]
	شهردار قوی(Strong Mayor) -رهبری قوی با مسئولیت پذیری متمرکز -سیاست سازی و اجرا را تسهیل می کند.	-حجم زیادی از وظایف برای یک نفر -شهردار یک مدیر حرفه ای (متخصص) نخواهد بود
شورا – مدیر شهر (Council-Manager)	-مدیر متخصص(حرفه ای)، مسئول مدیریت شهر است. -شورا کنترل خط مشی را در دست خود نگاه می دارد. -شهر مانند یک بنگاه تجاری اداره خواهد شد.	-فقدان رهبری قوی و موثر -عدم تمایل مدیر به انجام وظایف سیاست سازی -مدیر در شهر به عنوان غریبه ای محسوب می شود که تنها به دنبال پیشرفت در زندگی و کسب و کار خود است.
کمیسیونی (Commission)	-در شرایط اضطراری بسیار موفق عمل کرده است. -ساختار سازمانی ساده -اجرای سریع و مستقیم سیاست ها	-وظایف سیاسی و قانون گذاری توسط یک بدنه انجام می شود. -فقدان نظارت و تعادل بخشی[3] -نبود یک فرد با وظیفه اداره کل مجموعه -پیچیدگی انتخاب قانون گذاران دارای توانایی های اداره و مدیریت

هر یک از این مدلها دارای مزایا و معایبی است که در جدول زیر به آنها اشاره گردیده است:

بحث و یافته ها

ویژگی‌های نظام مدیریتی در ساختار حاکمیت شهری ایران

نظر به اینکه در کشور ما و سایر کشورهایی که با روش سیستم حکومت متمرکز اداره می شوند سازمان های محلی (شهرداری–ها و سازمان های اداری در روستاها و بخش ها و شهرستان ها) و همچنین سازمان های منطقه ای (استان) دارای استقلال نبودند، همه آنها تابع حکومت مرکزی می باشند و از طرف دولت مرکزی در امور آنها نظارت و مداخله می شود اما این نوع تشکیلات اداری محلی و منطقه ای را نمی توان حکومت محلی یا منطقه ای دانست بلکه باید آنها را سازمان های محلی یا منطقه ای نام برد (طاهری، ۱۳۷۷، ص ۲۳۳).

تمام سازمان های محلی اختیارات خود را از حکومت مرکزی می گیرند (اعم از اینکه یک حکومت با حاکمیت کامل و یا با شبه حاکمیت باشد) و این سازمان ها موجودیت خود را مدیون حکومت مرکزی و متکی به آن می باشند. بنابراین نحوه روابط بین حکومت مرکزی و سازمان محلی تا حدزیادی به وسیله قانون تعیین می شود (نوروزی فر، ۱۳۸۰، ص ۱۶۵).

بطور کلی ویژگی‌های نظام مدیریتی در ساختار حاکمیت شهری ایران را میتوان به صورت زیر بیان نمود (عسگری و همکاران، ۱۳۸۵):

1.Julianne Duvall, Contemporary Choices for Citizens, in Roger L. Kemp, ed. Forms of Local Government: A Handbook on City, County and Regional Options. Jefferson, NC: McFarland & Co., 1999, p. 65.

۲. ماشین سیاست یا سیاست ماشین، در حقیقت سیستم غیر رسمی سازمان سیاسی است که مبتنی بر قیمومیت، پدرخواندگی، نظام نشت منافع، کنترل پشت صحنه و گروه های سیاسی پایدار درون ساختار دموکراسی نمایندگی است. ماشین ها دارای ارباب هایی هستند که آنان نیز برای خود دسته ها و نیروهای خوش خدمتی دارند که متکی بر حمایتی است که با قراردادها و پست ها و سمت هایی که از سوی حکومت به این دسته از افراد اعطا می شود صورت می گیرد. سیاست ماشین در شهرهای ایالت متحده بین سالهای ۱۸۷۵ الی ۱۹۵۰ وجود داشته است (en.wikipedia.org).

3.Check & Balance

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-30]

الف) فقدان نظام مدیریتی و حاکمیتی مستقل و متمایز؛
ب) نفوذپذیری فرایند تصمیم‌گیری و امور اجرایی در سازمان‌های رسمی مدیریت شهری از سوی مراجع غیررسمی قدرت اجتماعی و اقتصادی؛
ج) اتکای ساختار و روشهای جاری اداره امور کلان شهری بر منابع و ساختارهای حکومتی موجود؛
د) مشروعیت یابی سازمان‌های مؤثر در مدیریت شهری از منابع و فرایندهای رسمی و دولتی؛
ه) فقدان پشتوانه و بینش نظری مناسب در سازماندهی مدیریت کلانشهری.

اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵، در سال ۱۳۷۸ برگزار شد و شوراها شروع به کار کردند. در این دوره نیز مدل انتخابی برای اداره امور شهر همان مدل شورا ـ مدیر شهر است که همانند قوانین قبلی، عنوان شهردار به مدیر منتخب شورای شهر اطلاق می شود. در این قانون حوزه‌بندی و محله‌بندی قوانین قبلی ملغی شده است و اعضاء شوراهای شهر با رای همه مردم شهر انتخاب می‌شوند. رهبری سیستم اجرایی شهرداری بر عهده شهردار (مدیر شهر) منتخب شوراست. شهردار روسای واحدها و معاونت‌های شهرداری را انتخاب می‌کند

جدول ۲. ویژگی های سیستم مدیریت شهری در ایران و مقایسه آن با کشورهای توسعه یافته؛ ماخذ: کامروا، ۱۳۷۷، ص ۷۷.

ویژگی های مدیریت شهری در ایران	ویژگی های مدیریت شهری در کشورهای توسعه یافته
سیستم شهری برون گراست.	مشروعیت، حاکمیت و اختیار سیستم از مردم است.
مدیریت جوابگوی مقامات بالاست.	مدیریت جوابگوی مردم هستند.
رشد سیستم و تغیرات ناگهانی و غیر مترقبه و غیر قابل پیش بینی می باشد.	رشد سیستم به صورت خودجوش و طبیعی
مشارکت مردمی و دلسوزی آنها در امور شهر خود بسیار کم است.	مشارکت و دلسوزی مردم بسیار بالاست.
ارزش ها و گرایش های مدیریت متأثر از حکومت و بستر سیاسی است.	ارزش ها و گرایش های مختلف متأثر از هم گرایی اجتماعی است.
عدم وجود یک رابطه منظم و متقابل بین عناصر این سیستم	یک رابطه متقابل بین کالبد شهر مدیریت شهر وجامعه شهری وجود دارد.
مدیریت شهری چندان اختیار و استقلالی ندارد.	مدیریت شهری دارای استقلال زیادی هست
سیستم مدیریت شهری دارای محدودیت وظایف هستند.	سیستم شهر از یک نظام مدیریت کامل بر تمام فعالیت های شهری به استثنای فعالیت هایی که در ارتباط با امنیت شهر باشد برخوردار است.
مردم از پرداخت مالیات شانه خالی می کنند.	مردم داوطلبانه و بدون شانه خالی کردن مالیات خود را پرداخت می کنند.

وی‌شناخت وضعیت موجود مدیریتی کلانشهر تهران

با وقوع انقلاب در سال ۱۳۵۷ انجمن های شهری منحل شد و در غیاب آنها وزارت کشور به عنوان قائم مقام انجمن های شهر به ایفای وظیفه پرداخت. بعد از گذشت ۲۱ سال از زمان انقلاب، سرانجام انتخابات شوراها بر اساس قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای

و شوراها قانوناً حق دخالت در این زمینه را ندارند. شهردار (مدیر شهر) در برابر تصمیمات شورای شهر پاسخگوست و برکناری شهردار پس از طی مراحل قانونی سوال و استیضاح با رای مخالف دو سوم اعضاء شورای شهر امکان‌پذیر است. هرگاه شورا اقداماتی را بر خلاف وظایف مقرر یا مخالف مصالح عمومی کشور و یا حیف و میل و تصرف غیرمجاز در اموالی که وصول و نگهداری آن را به نحوی بر عهده دارد انجام دهد به پیشنهاد فرماندار و طرح

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-30]

موضوع در هیات حل اختلاف استان و تصویب هیات حل اختلاف مرکزی منحل می‌گردد . البته این رای توسط شورای شهر در دادگاه‌ها قابل اعتراض است و دادگاه مکلف به رسیدگی به موضوع خارج از نوبت و صدور رای قطعی است. عملاً انحلال شوراها بر اساس این قانون بر خلاف قوانین قبلی در حوزه اختیار قوه مجریه نیست و این فرآیند با حضور نمایندگانی از قوای سه گانه کشور (اعضاء شورای حل اختلاف استان و مرکزی) و سرانجام تایید آن در یک نهاد قضایی امکان‌پذیر است. این موضوع از وجوه مثبت و متمایز نظام اداره شهر در ایران حتی نسبت به برخی از کشورهای اروپایی است (کاظمیان و سعیدی رضوانی؛ ۱۳۸۳)[۱].

دیگر آن دسته از افراد که از بیرون از شورا و بدون اخذ آرای مردم در سمت مسئولیت شهرداری قرار می گیرند عنوان مدیر شهر[۳] را کسب می کنند.در حالی که اعطای مسئولیت رهبری شهر به شخصی که به طور مستقیم یا غیر مستقیم (عضویت شورا) آراء و اعتماد شهروندان را جلب نکرده است ، منطقی نیست. در مدلهای شورا – مدیر شهر شخصیتی جداگانه به نام شهردار حضور دارد اما حدود قدرت او متفاوت است. بنابراین انتظار رهبری سیاسی شهر از مدیر شهری منتصب، مشابه آنچه که در مدل مدیریت شهری ایران مشاهده می شود اصولا قابل طرح نیست (آخوندی و دیگران، ۱۳۸۵، ص ۱۵۳).

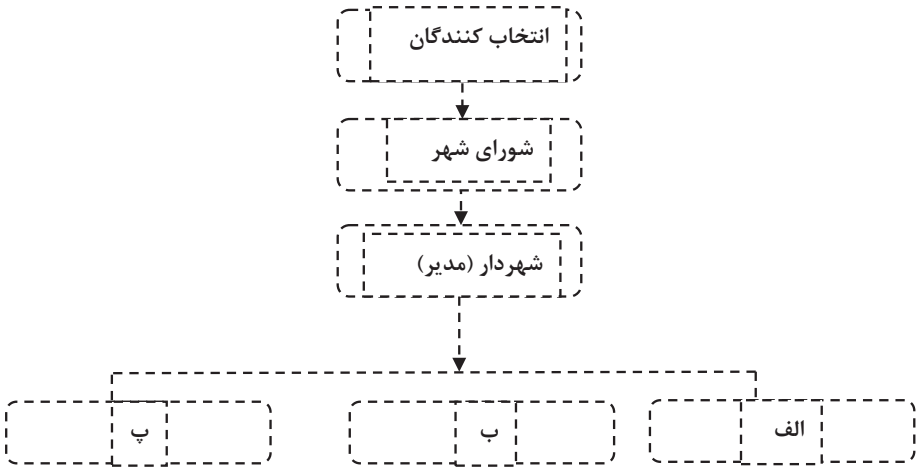

نمودار ۱. مدل اداره شهر بر اساس قانون شورا ها مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحیه ۱۳۸۲؛ ماخذ: آخوندی و دیگران، ۱۳۸۷، ص ۱۵۰

تحلیل الگوی مدیریتی کلانشهر تهران

از بررسی مدل مدیریت شهری در کلانشهر تهران با توجه به مباحثی که در بالا به آنها اشاره گردید چنین استنباط می شود که نوع مدل مدیریت شهری در ایران مدل شورا – مدیر شهر است. البته در هیچ یک از قوانین مربوطه به صراحت نامی از مدل مدیریتی برده نمی شود. در متون قانونی از شخصیتی به نام شهردار مرتباً نام برده می شود و وظائف و اختیارات به او منتسب می شود، بدون توجه به این که سمت شهردار[۲] جایگاهی انتخابی است. به عبارت

انتخاب نوع مدل مدیریت شهری منعکس کننده نگرش حاکم بر تنظیم روابط شورا و شهرداری است و مهم تر از همه بیانگر میزان مشارکت و قدرت اجرایی است. یکی از مباحث مهم در تعیین مدل مدیریتی برتر تعیین چگونگی اداره شهر و قرارگیری قدرت در دست مدیران شهری است از طرف دیگر مدل اداره شهر رابطه نزدیکی با حل یا ایجاد مسائل شهری دارد. مدلهای مدیریت شهری با توجه به قدرتی که به اداره کنندگان امور شهری می

۱. گزارش امکان سنجی انتخاب مستقیم شهرداران توسط مردم در ایران، مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران ۱۳۸۵

2.mayor
3. city management

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-30]

دهند نوع برخورد و تصمیم گیری با مسائل شهری را در آن چارچوب فراهم می کند و نیز به دلیل تاثیرگذاری زیاد این نوع مدلها بر شهر و در اختیار داشتن ابزارهای تصمیم سازی و تصمیم گیری، یک عامل مهم در حل و یا بوجود امدن مسائل شهری هستند، رابطه میان این مدلهای مدیریت شهری و مسائل شهری رابطه ای علت و معلولی است. بنابراین می توان به این نتیجه رسید که عملکرد مدل مدیریتی شهری است که مسائل شهری به وجود می آید و یا با ارائه راهبردها و تفکرات این مدل است که مسائل شهری حل شده و به صورت مطلوب در می آید.(رحیمی، ۱۳۹۰، ص ۱۹۳).

در شرایط حاضر و از بین عناصر "حکومتی- عمومی"، "حکومتی- دولتی"، "بخش خصوصی" ، "سازمان‌های غیردولتی " و افراد ، اداره کلان‌شهری تهران بین دو نظام اداره ملی و محلی یعنی عناصر دو دسته اول پراکنده شده است. دیگر عناصر ذکر شده از جایگاه چندان تأثیرگذاری در این زمینه برخوردار نیستند. حتی مدیران محلی که تنها نهادهای انتخابی حکومت در سطوح تصمیم‌گیری کشور هستند نیز از استقلال عمل و اختیار کافی برای اداره یکپارچه قلمرو خود برخوردار نیستند، زیرا در قلمرو شهرداری نیز عناصر حکومتی- دولتی از وزن بالایی برخوردارند (آخوندی و همکاران، ۱۳۸۵، ص ۱۸۵).

همزیستی مدیریت شهری به عنوان سازمان محلی، افقی و فرابخشی با نظام اداری مرکزی، عمودی و بخشی، مسائل متعددی را در حوزه‌های مختلفی نظیر تصمیم‌گیری، هماهنگی، و تقسیم وظایف بین آنها بوجود آورده است. در میان گروه های مختلف که ممکن است تصمیمات مدیران ارشد شهرداری تهران را تحت تاثیر قرار دهند، سنگینی بدنه دولت و بروکراسی حاکم بر سازمان‌های دولتی بر روی عملکرد شهرداری کاملاً مشهود است. تمرکز عملیات قوه مجریه در شهر تهران به همراه ساختار و همچنین سازوکارهای نظارتی و کنترلی آن (نظیر بودجه) باعث پیچیدگی روابط میان مدیران شهرداری و سازمان‌های دولتی شده است (طرح باز نگری ساختاری در نظام مدیریت و مالیه شهری کلان شهر تهران، گزارش مرحله دوم؛ ۱۳۸۵)[1].

به جز اشکالات پایه ای که در مدل مدیریت شهری کلانشهر تهران مشاهده می شود، روابط شورا- شهردار نیز به خوبی در این مدل تنظیم نگردیده و این موضوع سرمنشأ بسیاری از مشکلات در اداره امور شهر، بویژه کاهش نظارت شورا است. برطبق برآوردهای گزارشی با عنوان **امکان سنجی انتخاب مستقیم شهرداران توسط مردم در ایران**[2] بین سالهای ۷۸-۸۵ طول عمر مدیریت شهری یک سال و نه ماه ذکر شده است. که این امر نشاندهنده بی ثباتی مدیریتی در کلانشهر تهران است به این دلیل که برای رسیدن به اهداف و نتایج راهبردهای مدیریتی این زمان بسیار محدود و تهدید کننده است. همچنین پس از تحلیل مدل کنونی مدیریت شهری در ایران، آسیب ها و نقایص این مدل شناسایی شده است.

بررسی های انجام شده در این تحقیق نشان می دهد مهم ترین نقاط ضعف مدل رایج در مدیریت شهرهای ایران عبارتند از:

عدم تفکیک رهبری سیاسی از مدیریت تخصصی، محدود بودن وظایف نهادهای مدیریت شهری، یکسان بودن مدل اداره امور شهر در تمام شهرهای کشور، ضعف مکانیسم های نظارت و تعادل-بخشی در تنظیم رابطه شورا و شهردار، عدم شکل گیری شوراهای محله ای و منطقه ای زیر مجموعه شوراهای شهر و نحوه انتخاب اعضای شورای شهر.

این ضعفها و نقایص موجود در مدل مدیریت شهری و همچنین مسایلی که کلانشهر تهران با آن مواجه هست همچون تراکم‌زدایی و خزش شهری (گسترش بی‌رویه و نامنظم ساخت‌وسازهای کلان‌شهری در حومه‌ها) ، ایجاد زیرساخت‌های حمل‌ونقل کلان‌شهری (که مستلزم رویکردی فرا- محلی است)، مسائل زیست‌محیطی (کاهش کیفیت و تخریب محیط‌زیست، آلودگی هوا، آب و خاک، تهدید فضاهای باز و سبز) و خدمات‌رسانی منطقه‌ای (با استفاده از اقتصاد مقیاس کلان‌شهری) و مانند آنها که مجالی در اینجا برای ذکر آنها نیست. بنابراین بر اساس تحلیل الگوی مدیریتی تهران و ویژگیهای این نوع مدل در ایران به ویژه انتصابی بودن

۱. این گزارش زیر نظر مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران تهیه شده است.
۲. این گزارش زیر نظر مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران در سال ۱۳۸۵ انجام شده است.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-30]

شهردار و که در بالا به آنها اشاره گردید، وابستگی شدید عناصر قدرت شهری در مدل مدیریت شهری تهران به ساختار کلانِ قدرت و فقدان و کمبود نهادهای مدنی و مشارکت مردمی؛ باعث تبدیل عرصه مدیریت شهری به یک عرصه تجدید قدرت برای گروههای قدرت سیاسی در سطح ملی شده است. و به تبع آن بیشترین امکانات فنی و مالی در این عرصه صرف تجدید قوای مسئولان سابق می شود. و به وضوح در بین مسئولین نهادهای دولتی و غیر دولتی، مدیریت شهری درکلانشهر تهران به عنوان یک سکوی پرتاب برای رسیدن و در اختیار گرفتن قدرت ملی مبدل شده است. این گردش متمرکز قدرت در شهرهای ایران به خصوص کلانشهر تهران باعث شده که عرصه مدیریت شهری به عنوان یک جایگاه موقت برای آزمایش ایده های (استراتژی) این افراد در توسعه شهری شناخته شود و نوعی ساختار قدرتمند و مشروع در عرصه مدیریت شهری ایران به وجود نیاید چرا که این ایده ها به مدت زمان مشخصی برای نتیجه گیری نیاز دارند که با تغییرات سریعی که در عرصه قدرت ملی صورت می گیرد و با توجه به مشخصات و ویژگی های عناصر وارد شده درعرصه مدیریت شهری و وابسته بودن این عناصر به این تغییرات، عرصه مدیریت شهری و به تبع آن مسائل شهری به قوت خود باقی می ماند و با مسائل جدید ترکیب و انباشت مسائل را به وجود می آورد (جلالی، ۱۳۸۵، ص ۱۳۵).

در نتیجه عرصه مدیریت شهری با توصیفات فوق به یک عرصه غیرپایدار و هزینه زا تبدیل می شود و به تبع نیز توسعه در شهر را مغشوش و غیرپایدار می کند. از سوی دیگر، مدل مدیریت شهری و نیز ساختار عناصر قدرت شهری در این مدل و نوع عملکرد و سیاست گذاریهای آنها باعث شده تا شهر تهران به شکل کنونی درآید. در واقع شکل گیری مسائل اجتماعی و مشکلات شهری در سطح گسترده، محصول عملکرد این عوامل است. بنابراین می توان نتیجه گرفت عملکردی که چنینن مسائلی را پدید می آورد، خود ناشی از ویژگی های ساختاری قدرت در این مدل و دیدگاه های حاکم بر آن و نیز نشان دهنده خصوصیات و ماهیت قدرت در جامعه ماست. بنابراین می توان به این نتیجه رسید که مباحث فوق دلیلی محکم و مستدل بر نامناسب بودن مدل مدیریتی موجود، و نیاز به جایگزین کردن الگویی مناسب است که در شرایط کنونی پاسخگو باشد. پس در نهایت و با توجه به تحلیل های فوق و از آنجا که مدل کلانشهر تهران در وضع موجود نمی تواند استقلال عرصه مدیریت شهری را حفظ نماید و پاسخگوی مسائل شهر تهران باشد، باید از مدل مدیریتی یرای اداره امور شهر تهران استفاده نمود که استقلال حوزه مدیریت شهری را از حوزه مدیریت، قدرت کلان و عناصر وابسته ضمانت نماید و باعث به وجود آمدن نهادهای مدنی و تشویق مشارکتهای مردمی در شهر گردد و در نهایت از این طریق میتوان مانع تجدید قدرت گروههای قدرت سیاسی سطح ملی در عرصه مدیریت شهری شود (رحیمی، ۱۳۹۰، ص ۱۹۷).

جمع بندی و نتیجه گیری

در یک مطالعه تطبیقی از مدل های مدیریت شهری در سطح کشورهای دنیا براساس جدول زیر می توان چنین استنباط کرد که در ۴۳,۲ درصد از کشورها مدل شورا – شهردار قوی و ۲۰,۵ درصد مدل شورا– مدیر شهر و مشابه آن و ۱۸,۲ درصد شهردار – شورا ضعیف و مابقی شیوه های متفاوتی از مدیریت شهری در آنها اتخاذ می گردد.

بنابراین مشاهده می شود که بیشتر کشورهای دنیا به سمت دموکراسی هر چه بیشتر، ایجاد مشارکت کنشگران اجتماعی، برگزاری انتخابات مستقیم شهردار و شورا توسط مردم پیش می روند. در نهایت می توان نتیجه گرفت که انتخاب الگوی مدیریتی شهری تهران باید همگام با اسناد فرادستی و ضوابط قانونی کشور باشد. لزوم انطباق الگو مدیریت برتر کلانشهرهای دنیا با شرایط جغرافیایی، اجتماعی و تاریخی و دیگر ابعاد کلانشهر تهران از دیگر مسایلی است که بایستی در نظر گرفته شود. از سویی بومی سازی الگو برتر امری است که الزاماً باید رعایت گردد. مدل شورا – مدیر شهر و مدل رهبری جمعی به دلیل ویژگیهای خاص مدل ها، پاسخگوی مسایل مدیریت شهری کلان شهر تهران نخواهند بود. بنابراین

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-30]

جدول ۲. مدل های مدیریت شهری در دنیا؛ ماخذ: نگارندگان.

ردیف	نام کشورها	کل کشورها	کشورهای استقلال یافته شوروی	اقیانوسیه	آمریکا	آسیا	اروپا	نوع مدل
۱	ایتالیا، آلمان، پرتغال، کره جنوبی، ژاپن، بنگلادش، هندوستان، پاکستان، فیلیپین، ترکیه، آمریکا، کانادا، مکزیک، زلاندنو، روسیه، اوکراین	۴۳,۲	۲۰	۵۰	۱۰۰	۶۳,۶	۲۰	شورا - شهردار قوی
۲	دانمارک، فرانسه، ایرلند، لتونی، نروژ، فلسطین، اندونزی، چین، ازبکستان	۲۰,۵	۱۰	-	-	۲۷,۳	۳۳,۳	شورا - مدیر شهر
۳	بلژیک، هلند، لوکزامبورگ، فنلاند، مالزی، بلاروس، تاجیکستان، قزاقستان	۱۸,۲	۳۰	-	-	۰,۱	۲۶,۷	شهردار - شورا ضعیف
۴	سایر کشورها	۱۸,۱	-	-	-	-	-	مدلهای گوناگون مدیریت شهری

با در نظر گرفتن اهم شرایط می توان اذعان کرد، اگرچه اکثر کلانشهرهای مطرح دنیا در سطح ایده الی مدیریت شهری در مدل شورا- شهردارقوی دارای ویژگیهای ساختاری برتری است، اما در بسیاری از جهات، با چارچوب ساز و کارهای اجرایی، قوانین و ضوابط فرادستی نظام و شرایط جغرافیایی، تاریخی، اجتماعی با کلان شهر تهران هماهنگی و انطباق لازم را ندارد، با این وجود می توان از ویژگیهای خوب آن پس از انطباق و بومی سازی در کنار دیگر کلان شهرهای برتر بهره برد.

در نهایت کلانشهر تهران با توجه به خصوصیاتی همچون تنوع جمعیتی و فرهنگی وجغرافیایی که دارد مدل شورا- شهردار قوی به عنوان الگوی مناسب توصیه می شود با بهره گیری از این الگو به دلیل دارا بودن ویژگیهایی که به شاخصهای حکمروایی شهری نزدیک است و با رویکرد جمع گرایانه و مشارکتی که در حل مسایل شهری دارد، می توان از یک سو در سطوح فراملی، با تأکید بر کاهش نقش دولت مرکزی در سطوح محلی، تقویت جایگاه و نقش مدیریت محلی و مشارکت اجتماع محلی، حاکمیتی چند سطحی و چند عاملی را برای مدیریت شهری کارآمد و اثر بخش توصیه کند و از سوی دیگر در سطح ملی، اسناد فرادستی نظام نیز بر ایجاد ظرفیت سازی در جهت تمرکززدایی، استفاده از مشارکت کنشگران اجتماعی به خصوص مردم، انتقال و تفویض اختیار به مدیران محلی برخوردار گردد. در همین راستا استقلال حوزه مدیریت شهری نیز حفظ خواهد شد.

در نهایت مدل شهردار قوی با استفاده از معیارهای منتج از مبانی نظری حکمروایی شهری و برخی از معیارهای مرتبط دیگر، سبب تقویت شاخصهای حکمروایی شهری (مشارکت شهروندان، مسئولیت پذیری و پاسخگویی و عدالت) و نیز ارتقاء برخی دیگر از شاخص های مورد توجه چون اقتدار مجموعه مدیریت شهری، قدرت و اقتدار شهردار، هماهنگی و همکاری بین شورا - شهرداری، تخصص گرایی در بدنه شهرداری، قدرت نظارتی و قانونگذاری شورا و ثبات در مدیریت شهری خواهد شد. و همچنین میزان وابستگی به عناصر قدرت سیاسی سطح ملی را کاهش و یا از بین می برد بدین ترتیب مدل شورا- شهردار قوی، به طور کلی در جهت تقویت نهاد مدیریت شهری ارزیابی شده است. در تحقّق ایده مدل شورا- شهردار قوی در تهران از یک سو موانعی همچون

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-30]

فقدان احزاب سیاسی کارآمد، منسجم و با پشتوانه و کمبود سرمایه اجتماعی در جامعه وجود دارد. از سوی دیگر، محدودیت های ناشی از قانون «تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵» و اصلاحات بعدی آن پذیرش «انتخاب مستقیم شهردار» را مستلزم تغییرات قانونی و انجام اصلاحات در نظام سیاسی و اجتماعی کشور می سازد. با این حال امکان پذیری این مدل در ایران با توجه به اصل ششم قانون اساسی و تاکید قانون برنامه چهارم توسعه بر ضرورت توجه به ثبات در مدیریت و نیز تجربه سه دهه انتخاب مستقیم رییس جمهور در کشور و همچنین نتیجه موفق یکپارچه شدن مسئولیت اجرایی در مقام رییس جمهور با حذف پست نخست وزیر در ساختار قبلی به عنوان امکانات مهم موجود در گذار به انتخاب مستقیم شهردار در ایران باید مورد توجه قرار گیرند.

منابع و ماخذ

آخوندی، عباس؛ برک پور، ناصر و ایرج اسدی (۱۳۸۷) آسیب شناسی مدل اداره امور شهر در ایران، فصلنامه پژوهش های جغرافیایی. شماره ۶۳ ، بهار.

اکبری،غضنفر (۱۳۸۵) سرمایه اجتماعی و حکمرانی شهری. فصلنامه تحقیقات جغرافیائی. شماره ۸۳.

برک پور، ناصر و ایرج اسدی (۱۳۸۸) مدیریت و حکمرانی شهری. تهران.، دانشگاه هنر. معاونت پژوهشی.

برک پور، ناصر (۱۳۸۲) گذار از حکومت شهری به حاکمیت شهری(مورد پژوهی:همدان – اسلامشهر). ماهنامه شهرداریها. سال پنجم، خرداد ۸۲، شماره ۴۹.

سعید نیا، احمد (۱۳۸۳) کتاب سبز شهرداری ها. جلد یازدهم : مدیریت شهری. سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور ، تهران.

طاهری، ابوالقاسم (۱۳۷۷) اداره امور شهرداری ها، نشر قومس، تهران.

طرح تحیقیقاتی طراحی نظام مطلوب مدیریت مجموعه های شهری تهران (۱۳۸۴) وزارت مسکن وشهرسازی.

عسگری، علی و همکاران (۱۳۸۵) طراحی سیستم مدیریت مجموعه های شهری ایران، پژوهشکده اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس، مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری.

کاظمیان، غلامرضا (۱۳۸۳) تبیین رابطه ساختار حاکمیت و قدرت شهری با سازمان یابی فضایی. پایان نامه دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس.

کاظمیان، غلامرضا (۱۳۸۶) درآمدی بر الگوی حکمرانی شهری. فصلنامه جستارهای شهرسازی. شماره ۲۰-۱۹. بهار.

کاظمیان و سعیدی رضوانی (۱۳۸۳) امکان سنجی واگذاری وظایف جدید به شهرداری ها، جلد اول، وزارت کشور، دفتر برنامه ریزی عمرانی (مرکز)، با همکاری مؤسسه تحقیقات اقتصادی دانشگاه تربیت مدرس.

کامروا، محمد علی(۱۳۷۷) شورای شهر و بحران مشروعیت در مدیریت شهری، فصلنامه پژوهش، شماره دوم، زمستان.

نوروزیفر، عبدالرحیم (۱۳۸۰) مدیریت سازمان‌های محلی و شهرداری‌ها، تهران: انتشارات بازتاب.

نجاتی حسینی، محمود (۱۳۸۱) برنامه ریزی و مدیریت شهری مسائل نظری و چالش های تجربی، انتشارات سازمان شهرداریهای کشور، تهران.

مقیمی، سیدمحمد (۱۳۸۶) اداره امور حکومت‌های محلی: مدیریت شوراها و شهرداری‌ها، انتشارات سمت؛چاپ دوم.

مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران(۱۳۸۵) امکان سنجی انتخاب مستقیم شهرداران توسط مردم در ایران . مجری: شرکت خدمات ایرانیان.

مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران (۱۳۸۵) طرح باز نگری ساختاری در نظام مدیریت و مالیه شهری کلان شهر تهران؛ مجری: شرکت خدمات ایرانیان.

مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران (۱۳۸۹) طراحی ساز و کار اجرایی مدیریت کارآمد شهری؛ مجری: مرکز تحقیقات استراتژیک.

هیلیر، جین (۱۳۸۸) سایه های قدرت: حکایت دوراندیشیدر برنامه ریزی کاربری اراضی؛ ترجمه کمال پولادی. ناشر جامعهٔ مهندسان مشاور ایران.

رحیمی، محمد (۱۳۹۰) الگوی عملکرد عناصر قدرت شهری در کلانشهر تهران. رساله دکتری در جغرافیا و

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-30]

برنامه ریزی شهری. دانشگاه علوم و تحقیقات تهران.

- DeSantis, Victor S. and Tari Renne., 2002, City Government Structures: an Attempt at Classification, State and Local Government Review, vol. 34, no. 2.
- Duvall, Julianne. , 1999, «Contemporary Choices for Citizens,» in Roger L. Kemp, ed. Forms of Local Government: A Handbook on City, County and Regional Options.
- Jefferson, NC: McFarland & Co.-Pate, James. , 1954, Local Governments and Administration. New York: American Book Company.
- Pate, James (1954) Local Governments and Administration. New York: American Book Company.
- Margre, Jaume & Bertrana, Xavier ,2004, Local Governments and Public City Managers in Seventeen European Countries, http://www.csital.org /pdf/ documents/ 2006_01_Local Government_ S. pdf.
- Nallathiga, Ramakrishna ,2008, Metropolitan Urban Governance Approaches and Models: Some Implications for Indian Cities, Paper presented at the Third international conference on Public policy and Management on "Urban Governance and Public-Private Partnerships" held at the Indian Institute of Management – Bangalore on August 4-6, 2008
- S. Hall, John. , 2005, «Governance» published in Encyclopedia of city, edited by Roger W. Caves, Rout ledge, London and New York.
- Schwab.B&Kuhbler, D& Walti, S., 2000, «Metropolitan Governance and Democratic in Switzerland «paper prepared for the Workshops: Governance and Democratic Legitimacy at the 29th ECPR joint Session of workshop, Grenoble, 6-11, April 2001.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-30]

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-01-30]